

A. VANAGAS

LIETUVIŲ-LATVIŲ HIDRONIMŲ PARALELĖS IR JŲ AREALAS

Lietuvių hidronimai pagal kilmę, reikšmę, darybą yra labai įvairūs. Ši įvairovė gali būti analizuojama daugeliu aspektų, bet ir tokiu atveju vargu ar būtų galima aprėpti visą problemų ir klausimų margumą. Viena iš daugelio galimų tyrinėjimo krypčių yra lietuvių hidronimijos leksinė bei semantinė apžvalga pagal jo sąsajas su kitų baltų kalbų arba apskritai su indoeuropietiškuoju vardynu. Ši apžvalga, tiesa, įmanoma tik su sąlyga, kad analizuojamieji hidronimai turi etimologijas. Nesant lietuvių hidronimų etimologinio žodyno, šiame straipsnyje pasitaikantys stratigrafinio pobūdžio ekskursai bei pastabos daugeliu atvejų remiasi autoriaus lietuvių hidronimų etimologiniais tyrinėjimais.

Patys dažniausi ir tuo pačiu patys būdingiausi lietuvių hidronimai yra tokie, kurie yra susiformavę vėliausiai, t. y. jau lietuvių kalbos dirvoje. Jie daugeliu atžvilgių yra labai įdomūs ir vertingi, tačiau vis dėlto svarbią vietą lietuvių hidronimijai balistiniuose bei indoeuropeistiniuose tyrinėjimuose laiduoja jos senasis, archaiškiausias sluoksnis.

Šiame straipsnyje nagrinėjama dalis palyginti gana archaiškų lietuvių hidronimų, kurie lietuvių vardyną jungia su latvių kalba bei jos vardynu¹.

Lietuvių hidronimijos ryšiai su latvių kalba, bendriausia prasme imant, yra labai platūs, nes iš tiesų lietuvių ir latvių vardynui yra bendri visi hidronimai ir apskritai vietovardžiai, kilę iš lietuvių bei latvių kalboms bendrų žodžių. Sakysim, lietuvių ir latvių kalboms yra bendras akmens pavadinimas: liet. *akmuo*, lat. *akmens*. Iš šių apeliatyvų lietuvių ir latvių kalboje susidarę šimtai vandenų ir įvairiausių kitų vietų vardų (plg. liet. *Akmenė*, *Ākmenas*, *Akmėnė*, *Akmenynė*, *Akmėnis*, *Akmėnupis*, *Akmenų upėlis* ir t.t.; lat. *Akmene*, *Akmenu-upīte*, *Akmenijas-dūkstis*, *Akmenīca*, *Akmensgrava*, *Akmens-straits*, *Akmenupe* ir t. t.). Tokiu būdu, vietovardžiai su *akmen-* yra viena tvirčiausių grandžių, jungiančių lietuvių ir latvių vardyną. Atvejų, kai hidronimai ar apskritai vietovardžiai bendri lietuvių ir latvių kalboms ta prasme, kad yra kilę iš šioms kalboms bendrų apeliatyvų, yra šimtai. Jie galėtų būti atskiro tyrinėjimo objektu². Šiuo atveju mums rūpi, svarbiausia, lietuvių hidronimai, kilę iš tokių apeliatyvų, kurių lietuvių kalba nebeturi, bet jie yra išlikę latvių kalboje. Ant-

¹ Dėl pasakymo „jungia su latvių kalba“ reikia paaiškinti, kad jis vartojamas sąlygiškai, patogumo dėlei. Iš tiesų turimi galvoje hidronimai, leksiškai, tam tikra prasme, ir areališkai susiję ne tik su latvių kalba, bet ir su kitais išnykusiais šiauriniais baltų dialektais (kuršių, žiemgalių, sėlių).

² Panašiu aspektu jau yra analizuoti latvių — prūsų vardyno atitikmenys — žr. В. Дамбе, Соответствия в топонимии Латвийской ССР с древнепрussким языком, „Baltistica“, I pried. 1972, 55–62.

ra, čia pateikiami ir hidronimai, kurių etimologija daugiau remiasi latvių kalba bei jos vardynu ta prasme, kad latvių kalba turi išlaikiusi bendrinių žodžių, kurių reikšmės labiau tinka nagrinėjamų hidronimų kilmėi, visų pirma, semantikai aiškinti. Nevengiama ir tokių upių bei ežerų vardų, kurie be didesnių abejonių gali būti siejami su lietuvių kalbos atitinkamais apeliatyvais, bet patys tie apeliatyvai savo ruožtu gali būti baltų dialektizmai (latvių, kuršių, žiemgalių, sėlių substratiniai, reliktiniai žodžiai).

Pateikiama ir aiškesnieji baltų „fonetiniai“ dialektizmai, t. y. hidronimai, turintys latvių, sėlių, žemgalių, kuršių kalboms būdingų fonetinių pakitimų.

Iš viso nagrinėjama apie 120 lietuvių hidronimų.

Aknystà up. Lel., *Aknystēlis* ež. Lel., *Aknystōs ēžeras* Rk. Plg. *Aknysčiai* k. Anykščių r., *Aknystos* k. Anykščių r. Šie vietų vardai turi aiškią paralelę latvių vardyne, plg. *Aknīša* arba *Aknīste* k. (J. Endzelynas, LV I 1. 17). Ši Latvijos vietos vardą J. Endzelynas sieja (tiesa, su klausukais) su lat. *aka* „šulinys“ (ten pat). Toliau lat. *aka* gali būti lyginamas su lat. *acs* „akis“, liet. *akis* „aketė; liūne kiaura vieta, pelkių ar baigiančių užaugti ežerų nedidelis vandens plotas“ (LKŽ I 64). Dar žr. W. Porzig, *Gliederung*, 205.

Alangà up. Trg. Dėl šio upėvardžio kilmės kyla įvairių neaiškumų. Be kita ko, jis gali būti net finougrizmas, plg. fu. *Alanga*, *Olanga*, *Olonga* (plačiau žr. A. Vanagas, FS 151). Bet, šiaip ar taip, jo ryšys su lat. *aluōgs* „šaltinis, duobė vandenyje“ (LVV I 69) gana aiškus. Tik dėl paties šio žodžio baltiškumo vėlgi kyla tam tikrų abejonių (žr. V. Dambe, *Gidronimų s formantom -v-*, 141).

Alaukstis up. Tl. Šis upės vardas žinomas tik iš raštų. Jo pamatinės lyties autentiškumas kelia abejonių. Bet, šiaip ar taip, jį galima sieti su lat. vietovardžiais *Alauksts* ež. (J. Endzelynas, LV I 1. 19), *Aluoksne* up., *Alūksne* up., *Aluokste* up. (ten pat, 24) ir lat. *aluksna* „klampi vieta“ (J. Endzelynas, DI II 372; K. Būga, I 500; III 625).

Ānuva up. Lk., *Aun-ūpis* Rdš. Plg. lat. *Auna-grāvis* grv., *Aunūezers* ež., *Aūnu-straūts*, *Āunene* pv. ir kt. (J. Endzelynas, LV I 1. 54–55): lat. *āuns* „avinas“. Dėl semantikos plg. liet. *Avinuostas* ež. Antz., *Avin-upis* up. Šl., *Avinēlis* ež. Aln.

Aūslas ež. Dgč. Greičiausiai „žuvinis“ ežero vardas, plg. lat. *aūsleja*, liet. *aūkšlė* „tokia žuvis, Alburnus lucidus“ (žr. B. Savukynas, LKK III 299).

Bēdrē up. Stč., up. Všk. Plg. liet. (iš latvių?) *bēdrē* „duobė; kelio duobė; bala, klampynė, slėnys“ (LKŽ I 711), lat. *bedre* „t. p.“ (LVV I 276–277).

Bēlys ež. Švnč. (ir *Bēlāitis* ež. Švnč.). Kilmė neaiški. Greičiausiai priklausso prie „balos – baltumo“ reikšmę turinčių hidronimų, plg. liet. *belà* „bala, pelkė“ (LKŽ I 738), lat. *bēlute* „valka, vandens duobė“ (žr. E. Fraenkel, LEW I 30). Dar plg. ryt. sl. *бель* „bala“ (E Kotonova, BH 82).

Blākē up. Varn. Plg. liet. *blākas* „lygus, plynas“ (LKŽ I 876), lat. *blaks* „rami jūra; lygus“ (LVV I 308).

Blidakē up. Krt. Gal būt, sudurtinis vardas: *Blid-akē* (dėl *-akē* plačiau žr. HD 82, 83). Šaknis *blid-* gali būti vėlesnis (nedėsningas?) perdirbinys iš *blīd-* (plg. lat. *Blidiene*, liet. *blind-*): **Blind-akē*. Dėl *blind-* plg. liet. *Blindis* up. Rs., *Blinda* up. Als., *Blindājus* up. Jon. bei *Blendà* up. Šr.

Būgēnis up. Nv., up. Šd. Plg. lat. *Budzene* pv. (J. Endzelynas, LV I 1. 139). Liet. upėvardžio *Būgēnis* ilgasis balsis *ū* kelia tam tikrų abejonių. Žinoma užrašymų

su trumpuoju *u*. Beje, K. Būgos Nomina propria kartotekoje taip pat yra keli lapeliai su šiuo upės vardu, ir visur rašomas trumpasis *u*. Trumpąjį *u* rodytų ir lat. *Budzene*. Lat. *Budzene* siejama su lat. *budzis* „votis, šunvotė, gumbas“ (J. Endzelynas, ten pat). Gal būt, liet. *Būgėnis* (ar *Bugėnis*) dar reikėtų sieti su liet. *būgius* „be-pirštis“ (LKŽ I 1130).

Burkālė ež. Lkv. Gal būt, sietina su lat. *burka* „ledo eketė“ (LVV I 353); plg. liet. *buīkti* „pusti, pursti, brinkti, tinti“ (LKŽ I 1191).

Cedvė up. Yl. Paminė lytis, žinoma tik iš raštų, abejotina. Plg. lat. *Cēde* upl. (J. Endzelynas, LV I 1. 156). Gal būt, kuršizmas iš **Kedyē*. Dėl *ked-* plg. liet. *Kėdilės* pv. Skd.: liet. *kedėnti* „taršyti, draikyti, purenti, purtyti, draskyti“ (LKŽ V 480), *kėdarotis* „netvarkingai šakotis“ (ten pat, 479). Dar žr. *Čėdasas* ež. PnmR.

Ciūgriovis up. Sk. — žr. *Cūkų Grāvis*.

Cūkų Grāvis up. RdN., *Ciūgriovis* up. Sk. (< **Ciuk-griovis*).

Šaknis *cūk-* (*ciuk-*, *cuk-* < **cūk-*) yra iš lat. *cūka* „kiaulė“, plg. lat. *Cūkas-dzelme*, *Cūku-dīkis*, *Cūku-ēzērs* ir t. t. (J. Endzelynas, LV I 1. 173–175). Dėl semantikos plg. liet. *Pašėžeris* ež. Lkv.

Čėdasas ež. PnmR. Sėliškas ežero vardas, iš **Ked-asas* (K. Būga, III 275), plg. liet. *Kėdilės* pv. Skd.: liet. *kedėnti* „taršyti, draikyti, purenti, purtyti, draskyti“ (LKŽ V 480), *kėdarotis* „netvarkingai šakotis“ (ten pat, 479). Dar žr. *Cedvė* up. VI.

Čerė-iupys *Serė-iupys* up., ež. Km. Lat. vv. *Cērsupji* k. (J. Endzelynas, LV I 1. 164) rodo tokią upės vardo *Čerčiupys* evoliuciją: **Kersiupys* > **Cersiupys* > **Cerciupys* > *Čerčiupys*. Variantas *Serčiupys* tokią raidą patvirtina: **Cersiupys* dėl metatezės > **Serciupys* > *Serčiupys*.

Tai būtų sėliškas vietovardis, kurio pirmasis sandas *čerč-* < **cers-* sietinas su lat. *škērss* „skersas“ (lat. *Cērsupji*: lat. *škērss*, pr. *kērschan* „über“ ir lat. *upe* „upė“ — žr. J. Endzelynas, ten pat). Gal būt, tai sėlių-prūsų paralelė (dėl **kers-*: pr. *kērschan*). Plg. liet. *Skersupys* up. Krk., *Skeřsupis* up. VI.

Čeriaūkštė, *Čeraūkštė*, *Šeriaūkštė* up. Slč.: *Čeraukste* (J. Endzelynas, LV I 1. 161). Latviškas (žiemgališkas) upėvardis: šaknis *čer-* yra iš **ker-*, plg. liet. *Ker-ėsupis* (K. Būga, I 337), *Kerūlė* up. Vdk., *Kerōtis* ež. Klt.

Čiaunas ež. Ds., ež. Jž. Sėliškas ežero vardas, iš **Kiaunas*, plg. *Kiaunas* ež. Lkm., *Kiaunà* up. Klt. (K. Būga, III 276).

Čiaūša up. Krtv., plg. Човиша (J. Sprogis GŽ 326). Gal būt, *Čiaūša* < **Kiaūša*, plg. *Kiaūš-kalnis* kln. Sd., *Kiaušinė* l. Pp. Tai būtų, matyt, vienas ryčiausių kuršizmų.

Čičirys ež. Imb. (ir *Čičiraitis* ež. Imb.), *Čičirė* up. Antz. Sėliškas vardas, iš **Kikirys*. Tai būtų reduplikuotinis vandenvardis, sietinas su *Kirienà* up. Jnš. (K. Būga, III 275).

Damašà, *Damāšė* up. Rsn. Paminė lytis nėra visai tikra — gali būti ir *Dumašà*, *Dumāšė*. Bet plg. liet. *Damāšės* pv. Tl. Kilmė neaiški. Gal būt, kuršizmas (latvizmas?), sietinas su lat. *Damākša* mš., *Damākša* b., *Damakša* gn.: lat. *damākša*, *damakša* „senovinis didelis miškas; žolė ir krūmais apaugusi šlapia vieta“ (J. Endzelynas, LV I 1. 191).

Dangė up. Nm., *Dangaūčius* up. Krk., *Dangavinis* ež. dalis Dkšt., *Daņg-upis* up. Šauk. Plg. liet. *Dangai* smunkanti pieva Lk., *Dangùs* ar. Vlkj. Plg. lat. *Danga*

pv., *Dangas*—*strauts* up., *Daņgas* b., *Dangu*—*purvs* b.: lat. *danga* „purvina valka; klampi pelkēta vieta“ (J. Endzelynas, LV I 1. 194–195). Dar žr. I. Duridanov, TBSpr. 27.

Driņģis, *Driņģiai* ež. Lkm. (ir *Dringýkštis* ež. Ign.), *Dring-upis* up. Čk. Gal būt, sietina su lat. *driegnis* „pelkēta vieta: eine morastige einschiessende Stelle“ (LVV I 502) — žr. B. Savukynas, LKK V 145. Plg. liet. *dringti* „brinkti, sausėti; mažėti, nykti, atsileisti“ (LKŽ II 721).

Drukys, *Drūkis* up. Slč. Plg. lat. *Drukis* up., *Drukis* k., *Druķi* k.: lat. *drukis* „kuinas; mažas kresnas vaikis“ (J. Endzelynas, LV I 1. 229).

Dūblis up. Žml. Plg. liet. *Dublē* b. Pnm., *Dūblabalē* pv. Stč. (iš čia kilmininkinis upelio vardas *Dublābalēs upēlis* Rz.), *Dūblēs* ar. Vad., *Dūblis* 1. Lnkv., ar. Pn. Matyt, sietina su lat. *dubli* „dumblas“ (žr. J. Šliavas, Nebaigti ieškojimai, 28). Plg. liet. *dublūs* „dubus“ (LKŽ II 784).

Dūksta ež. Krtv., *Dukstyna* up. Ukm., *Dūkštā* up. Mšg., *Dūkštas* ež. Dkšt., *Dūkštēlis* ež. Rš. Plg. lat. *dūksts* „pelkē, bala, pelkēta vieta, valka“ (LVV I 525), liet. *dūksinas* „purvinas nešvarus“ (LKŽ II 808). Dar žr. B. Savukynas, LKK V 196; L. Nevskaja, Nazvanija bolot, 162.

Dūkšmē up. Varn. Gal būt, iš šaknies *dūkš-* su determinantu *m*: lat. *dūksts* „pelkē, bala, pelkēta vieta, valka“, *dūksne* „pelkē, klanas, valka“ (LVV I 525).

Dūlk-upis up. Šll. Gal būt, sietina su lat. *dulķe* „klanas; bala, pelkē“ (LVV I 513; dar žr. L. Nevskaja, Nazvanija bolot, 161). Nors plg. liet. avd. *Dulkys*.

Duor-upis up. Pn., *Duor-upis*, *Duor-upys*, *Duōrpis* < **Duor-upis* up. Lkč. Čia priklausio, matyt, ir *Duōrpis* up. Pn., kilęs iš **Duor-upis* (žr. A. Vanagas, Sinkopė, 262). Plg. lat. *Duores*—*purvs* b., *Duōrupe* k., *Duorupe* up., *Duōrup-vals* b. (J. Endzelynas, LV I 1. 249).

Šaknis *duor-* sietina su lat. *dūore* „medžio kamienas su skyle, kurioje bitės turi savo lizdą; drevė; skylė, įdubimas“ ir kt. (LVV I 534).

Gariavā up. Pn. Gal būt, sietina su lat. *garš* „ilgas“ (LVV I 607).

Gātē up. Lk., *Gātuonas* up. Gdr., *Gāt-upis*, *Gat-upys* up. Nmk. Plg. liet. *Gātē* pv. Varn., *Gātē* upės krantas Mšg., lat. *Gate* 1., *Gatsgal-purvs* b., *Gatenes-ezers* ež., *Gatenes*—*ezeriņš* ež., *Gatiņu-grāvis* gr.: lat. *gātis* „laitas“. Toliau, matyt, sietina su Гать up. Volmos kr., Svisločiaus kr., Berezinios dš. (V. Toporov, O. Trubačiov, 182), rus. гать „kamša, (šakomis) grįstas kelias per pelkę“, ukr. рат „t. p.“, serb. chorv. рат „užtvanka, damba“, ček. *hat* „kamša“, sen. ind. *gātis* „kelias“, av. *gātu-* „vieta“ (plačiau žr. M. Vasmer, I 397).

Glaužinys up. Ktk. Kilmė neaiški. Gal būt, sietina su lat. *glužs* „lygus, grynas, švarus“ (LVV I 630), plg. liet. *glužnūs* „meilus, lipšnus“ (LKŽ III 446), *glūsti* „rimti, tilti“ (ten pat, 444).

Grýva up. Krš. Plg. lat. *Grīva* up., *Grīva* pv., *Grīvi* pv. Sietina su lat. *grīva* „upės žiotys“, plg. dak. *griva* „upės žiotys“ (žr. J. Endzelynas, LV I 1. 327–328; O. Trubačiov, DUUV 95; I. Duridanov, TBSpr. 25).

Gruotē up. Lnkv. Plg. lat. *Gruote* k., *Grot* (*Gruot*?) šlt., *Gruotes-lauks* 1., *Gruotes-kalns* kln., *Gruot-lāma* lm. (J. Endzelynas, LV I 1. 334). Gal būt, sietina su lat. *gruoti*: *gruodi* „tilto grindų lentos“ (LVV I 671), plg. liet. *grañdas* „tilto grindžiaimas medis, grindis“ (LKŽ III 515). Tokiu būdu, liet. *Gruotē* dėl dvibalsio *uo* būtų latviškas, tiksliau, žiemgališkas upės vardas. Dėl semantikos plg. *Grandenā* up. Klm.

Guop̃ys, Guōpis up. Nj. Greičiausiai dėl sinkopės (plačiau žr. A. Vanagas, Sinkopė, 261 t. t.) iš **Guov-upys*, -is, plg. lat. *Guov-upe* up.: lat. *gūovs* „karvė“ (J. Endzelynas, LV I 1. 344).

Yl̃elis ež. Smn., *Ylyčià* up. Smn., *Yl-upis* up. Tl. Plg. liet. *Yl-a-balė* pv. Smn., *Yl-a-kalnis* kln. Blnk., *Yl-a-raistis* l. Mrk. ir, gal būt, *Ilaitės* dr. Rd., *Il-brastas* mš. Mšk., *Il-brastis* kl. Žr., lat. *Īle* up., *Īle* pv. (J. Endzelynas, LV I 1. 371). Šaknis *yl-*, gal būt, sietina su lat. *īls* „visiškai tamsus“ (LVV I 836). Pastarasis žodis giminė su rus. ил „žemuma, klampynė“, lenk. *il* „molis, šlynas“ ir t. t. (M. Vasmer, II 126).

Izitas ež. Dgč. (ir *Izitiēlis* ež. Dgč.). Priebalsis *z* čia yra vietoje liet. *ž*, todėl šis ežero vardas laikomas sėlišku (K. Būga, III 279). Plg. *Iženà* up. Šmn.: liet. *ižas* „šalančios upės plaukiantieji ledai; plonutis, tik ką užsidėjęs ledas; ledo lytys; šarma, šerkšnas“ (LKŽ IV 283).

Jūžintas ež. Ant., ež. Jž. (ir *Jūžintėlė* up. Jž.). Šaknis *jūž-* < **jūž-*, plg. (?) *Užinas* ež. Šmn. (žr.) – baltų dialektizmas, kuriame priebalsis *z* vietoje liet. *ž*. Ir ežero vardas *Jūžintas* anksčiau buvęs tariamas *Jūzintas* (P. Skardžius, Vandenvardžiai su -nt-, 22). Toliau, gal būt, galima rekonstruoti šaknį **jūg-*: ide. **jeug-* „sujudęs, sujaudintas, neramus“, plg. arm. (iš iranėnų) *yuzem* „judu, krutu“, toch. A *yok-*, AB *yuk-* „nugalėti, įveikti“ (J. Pokorny, IEW 512).

Kalimbētiškis up. RdN. Plg. lat. *Kalimbji*, *Kalliṃbi* k. < **Kaln-limbji*: lat. *kal̃ns* „kalnas“ ir *Liṃbji* k. (J. Endzelynas, LV I 2. 15), t. y. „Kalno Liṃbiai“.

Kaltis, *Kalčià* up. Yl., *Kaltānis* ež. Klt., *Kalt-upis* up. Ob. Plg. lat. *Kalte* sekli vieta ežere, *Kaltene* pv., *Kalīṭk-ežers* ež. Šie lat. vietovardžiai siejami su lat. *kalte* „giliame ežere smėlėta vieta, kur gali arkliai plaukti ir kur žvejai tiesia savo tinklus; džiovinimas, džiovykla“ (J. Endzelynas, LV I 1. 26). J. Endzelynas lat. *kalte* sieja su lat. *kālst* „džiovininti, sausinti“ ir laiko kilusiu iš prabaltiško žodžio **kaltas* „sukietėjęs, sustingęs, kietas, sausas, sudžiūvęs“ (LVV II 145).

Kēlė up. Jon. Gal būt, sietina su *Kēlvė* up. Lap. (dėl *kel-*: *kelv-* plačiau žr. HD 213). Plg. lat. *Cēlis* k., *Cēlēn-ežers* (J. Endzelynas, LV I 1. 163). Gal sietina su lat. *cēls* „aukštas, lieknas, puikus; aukštas, pakilus, iškilus“ (LVV I 377), plg. liet. *kēlti*: *kēlias* (žr. E. Fraenkel, LEW I 236).

Kerb̃šas up. Vks. Siejama su pr. *Carbeyne* up., *Karben*, toliau – su lat. *kirba* „pelkėta vieta, bala, liūnas, klampynė“ (LVV II 383), liet. *kirba* „klampynė, liūnas“, plg. dak. *kerba* „pelkėta vieta, kamša“ (žr. I. Duridanov, TBSpr. 38; V. Toporov, TBP 54).

Kēvē up. Vg., *Kēvē* ež. Vg. Plg. lat. *Kēves-aste* pv., *Kēves-dīkis* tv., *Kēve* pv., *Kēvs-ežers* ež., *Kēvups* mš., *Kēvene* pv. ir daugybė kitų, kurie visi vedami iš lat. *kēve* „kumelė“ (J. Endzelynas, LV I 2. 216–217), plg. liet. *kēvē* „prastas liesas gyvulys, kurnas“ (LKŽ V 672). Tad liet. *Kēvē* greičiausiai yra latvizmas. Mums atrodo, kad ir pats liet. kalbos žodis *kēvē*, kuris, beje, žinomas tik iš palatvės (šiaur rytinės Lietuvos), taip pat yra skolinsys iš latvių. Tai patvirtintų, be kita ko, ir vietovardžiai. Vietų vardų, siejamų su lat. *kēve*, Latvijoje yra dešimtys, o Lietuvoje tik kalbamasis *Kēvē*. Lat. *kēve*, matyt, iš tiesų yra finougrizmas (literatūrą žr. A. Sabaliauskas, Naminių gyvulių pavadinimai, 157). Kai dėl prūsų *kaywe*, tai jis į prūsų kalbą galėjo patekti tiek būdamas lietuvių kalbos žodžiu (A. Sabaliauskas, ten pat, 158), tiek ir būdamas skoliniu iš latvių kalbos. Dar žr. V. J. Zeps, Convergences, 132.

Kniāvas, *Kniāvavis* up. Plng. Plg. lat. *Kņāvi* k., *Kņāvinis* b.: lat. *kņāva* „lenktu galu lazda“ arba, dar greičiau, lat. *kņāvs* „žuvėdrių rūšis“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 114).

Krēvē up. Gdž. Plg. liet. *Krēvē* pv. Kltn., 1. Tl., *Krevėliai* b. RdN., lat. *Kreve* k., *Krevi* k., *Kreveļu*—*purvs* pv. Matyt, sietina su lat. *kreve*, *krevelis* „tekantis kraujas“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 133).

Krýn-upis up. Užv. Galbūt sietina su lat. *krína* „kiaulė“ (LVV II 283). Plg. dar liet. *krynīs* (žodis žinomas tik iš Leskyno) „uodega?“ (LKŽ VI 601).

Kruója up. Pkr., *Kruojėlė* up. Šl. Plg. lat. *Kruoja* up., *Kruoš-vals* b. (J. Endzėlynas, LV I 2. 156). Gal būt, sietina su lat. *kruītiēs* „stengtis eiti į priekį“, *krujātiēs* „vangiai, sunkiai, lėtai eiti į priekį“ (LVV II 285–286). Dėl *kruj-*: *kruoj-* plg. *Druja* up. Varn.: *Drúoja* up. Įs.

Kulkā, *Kulkālis* up. Pln. Plg. liet. *Kūlkis* Kuršių marių dalis, lat. *Kulka* klampynė, liūnas, *Lielā-kulka* žūklės vieta Sakoje, *Brasl-kulka* ir *Māl-kulka* sietuva, žiotys: lat. *kulka* „kelio duobė; gili vieta upėje“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 168). Lat. *kulka* yra skolinys iš mnd. *kulk* „duobė, pilna vandens, valka“ (LVV II 306; plačiau žr. I. Olsson, GT 87–89). Bet plg. suom. *kolkka* „kampas, kertė“ (K. Būga, III 252; V. J. Zeps, *Convergences*, 123). Latvijos upės vardą *Kolka* sieja su lat. finougrizmu *kolka* „smėlėtas iškyšulys jūroje“ M. Rudzytė (M. Rudzītė, *Somugriskie hidronīmi*, 183).

Kuōpis, *Kuōpē* up. Tl. Plg. liet. *Kuōpis* pv. Trš., lat. *Kuopas*—*pļava* pv., *Kopas-purvs* b., *Kuōpu-dīķis* tv., *Kuōpu-pļava* pv., *Kuop-ēzērs* ež., *Kuōpene* pv. Matyt, sietina su lat. *kuōpa* „krūva; smėlio kopa, kauburys“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 344), liet. *kūopa*, *kuopā* „krūva, guba, kaugė, kūgis; krūva, sampilas“ (LKŽ VI 914); plg. liet. *kuōpti* „kaupti, kasti“ (ten pat, 916).

Kūrā up. Grz. Plg. lat. *Kūra* up., *Kūra-pļava* pv., *Kūr-lejas* pv. Šie lat. vietų vardai greičiausiai gali būti kilę iš lat. (finougrizmo? — žr. LVV II 337) *kūre* „karosas“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 189; M. Rudzītė, *Somugriskie hidronīmi*, 184). Plačiau dėl šio žuvies pavadinimo žr. B. Launane ZN 109–110.

Lēšk-upys, *Lešk-upys* up. Km. Gal būt, sietina su lat. *lekste* (gen. *lešku*) „tokia žuvis“ (B. Laumane, ZN 172).

Lešt-upys up. Čk. Gal būt, sietina su liet. *Lėstis* ež. Plt. ir lat. *leste* (gen. *lešku*) „tokia žuvis“ — plačiau žr. B. Laumane, ZN 172.

Lėvuō up. Ps. (ir *Lėvenėlis* up. Pmp.). Sietina su lat. *Lēvenis* pv.: lat. *lēvenis*, *lēvenis* „klampynė, liūnas“ (J. Endzėlynas, LV I 2. 304). Plg. trak. *leva* „pelkė, pelkėta vieta“, kelt. *Leven* up. (žr. I. Duridanov, TBSpr. 14, 89). Dar žr. *Livintā* up. Kš.

Livintā up. Kš. Plg. pr. *Lywa* up., *Liwencz*, *Lewencz* ež. Prūsų *Lywa* greičiausiai turi šaknį *liv-* (P. Skardžius, *Vandenvardžiai* su -nt-, 26–27). Toliau siejama su liet. *Lėvuō* (žr.) — P. Skardžius, ten pat; G. Gerullis, AO 90. Plg. lat. *livans* „žemas; plokščias, lėkštas“, *livenis* „pelkėta klampi vieta; pelkėtas klampus ežero krantas“, *liveņs* „pelkėtas, klampus“, *līvis* „pelkė, bala, klampynė“ (E. Blese, *Liepāja un Salduš*, 109). Tiesa, yra nuomonių, kad pr. *Lywa* up. gali būti finougrizmas (H. Górniewicz, *Suffix-it-*, 234), tačiau ši nuomonė, ypač turint galvoje latvių kalbos faktus, dar reikalinga papildomų įrodymų. Gal būt, čia priklausytų ir *Liuvýnas* up. Žgč.: at. *juvenis* „klampynė, liūnas“ (LVV II 545; dar žr. L. Nevskaja, *Nazvanija bolot*, 161).

Lōnas up. Sd. Plg. lat. *Lānes-mežs* mš., *Lāns* gn., pv., *Lāna-pļava* pv., *Lānīte* b., *Lānītis* tv., *Lānītes* pv.: lat. *lānis*, *lāns* „drēgna pieva; didelis neįžengiamas miškas“ < est. *lāñ* (J. Endzelynas, LV I 2. 286).

Lūkainis, *Lūkainis* Tv. Atrodo, kad pirmasis variantas yra antrinis, substitucijos keliu atsiradęs iš antrojo dėl daugybės sudurtinių vietovardžių ir apeliatyvų su antruoju sandu *-kainis* analogijos. Pirmesnis variantas *Lūkainis* sietinas su lat. *Lūkaiņi* pv., *Lūkaiņi* k. (J. Endzelynas, LV I 2. 350) ir lat. *lukains* „nudribęs, nulėpęs“ (plačiau žr. V. Urbutis, „Etimologija“, 208), toliau – su liet. *Lukójus* ež. Klm. ir pan.

Lūkstas up. Krš., *Lūkstas* ež. Varn. Dėl priebalsio *s* po *k* šie hidronimai laikytini baltų dialektizmais (kuršių arba, gal būt, ir latvių). Plg. lat. *Lukste* up., *Luksts* pv., *Luksta-ežers* ež., *Lukstu-ezers* ež.: lat. *luksts* „drēgna pelkėta pieva, lanka“ (J. Endzelynas, LV I 2. 346). Dar žr. *Lukštā* up. Jdp. Plačiau – V. Urbutis, „Etimologija“, 208.

Lukštā up. Jdp., *Lukštā* ež. Aln., ež. Imb., *Lukštēlis* ež. Lzd. Matyt, sietina su lat. *Lukste*, liet. *Lūkstas* up. Krš. (žr.).

Magūlis ež. Ktk. Plg. liet. *Magulė* vs. Žl. Ryšys su liet. *magùs* „viliojamas, patrauklus“ (LKŽ VII 732) abejotinas. Greičiausiai sietina su lat. *Mağ-upe* up., *Mağā-zāktene* pv., *Mağ-ezers* ež.: lat. *mağs* „mažas“ (J. Endzelynas, LV I 2. 366–367).

Máinia ež. Dg. Greičiausiai sietina su lat. *maiņa* „pelkė“ (LVV II 550); plg. air *mōin* „pelkė, liūnas, durpynas“, lot. *māno* „tekėti, bėgti“ (J. Pokorny, IEW 699–700; H. Krahe, AF 93).

Mařč-ežeris ež. Antz.. Gal būt, jeigu pirmasis sandas *marč-* nėra asmenvardinės kilmės, iš **Merč-ežeris* (plg. senesnį užrašymą Мерчежерис), kur **merč-* gali būti baltų (sėlių) dialektizmas iš **merk-*. Tokią prielaidą ypač paremia Molėtų apylinkių ežero vardas *Marč-ió-žeris* < **Marč-iā-ežeris*, kurio gretimė lytis yra *Mařk-ežeris*. Tad šiais abiem atvejais, matyt, turime šaknį *mark-* (žr. K. Būga, III 276). Dėl jos plg. *Markijā* up. Nv., *Merkjā* up. Mrk.: liet. *meřkti* „dėti, nardinti į vandenį ar kokį kitą skystį; šlapinti, drėkinti; lyti, drengti“ (LKŽ VIII 37). Plg. rus. *мяреча* „liūnas“ (K. Būga, I 414). Dar žr. M. Vasmer, II 602; L. Kurkina, NB 137, 143.

Melik-upis up. Vgr. Plg. lat. *Mellick* k.: lat. *mēlikis* „melagis“ (J. Endzelynas, LV I 2. 408).

Miklinys up. Pp. Plg. liet. *Miklė* plk. Krž., lat. *Mikluojs* ež., *Mikkli* k.: lat. *mikls* „drėgnas“ ar *mikls* „lankstus“ (J. Endzelynas, LV I 2. 435), liet. *miklūs* „liaunas, lankstus; vikrus, mitrus, greitas, gyvas“ (LKŽ VIII 179–180).

Nykā up. Kriū. (ir *Nykūtė* up. Kriū.), *Nykis*, *Nikis*, *Nikys* up. Srv. Plg. lat. *Nīca* up., *Nīca* pv. Gal būt, sietina su lat. *nīca* „vieta pavandeniui, žemyn upe“. Toliau – su sen. sl. *ниць* „sukniupęs“, sen. ind. *nīca-h* „žemas“ (J. Endzelynas, LV I 2. 480–481; LVV II 745–746). Plg. dar liet. *nỹkti* „mažėti, gaišti; silpti, menkėti“ (LKŽ VIII 800).

Páltis up. Grg., up. Gdž., up. Krkn., up. Psl., *Páltis* ež. dalis Dkšt., ež. Vb., *Páltys* up. Krt., *Palt-upis* up. Plt. (ir *Palt-upalis* up. Plt.). Plg. *Paltē* pv. Lk., *Páltis* pv. Plt., b. Kdn., pv. Rdd., *Páltys* mš. Slnt. Sietina su lat. *palts*, *palte* „valka, klanas, bala“, toliau – su liet. *Palà* up. Pkr., *pālios* ir pan. (žr. W. Schmid, Zur primären -u- Ableitung, 474–475; J. Otrębski, Les mots slavo-baltes, 149). Siejimas su liet. *páltis* (lašinių) netikslus (HD 47; R. Eckert, BS 32).

Pluņķē up. Rt. Plg. lat. *plūnči* „maža pelkē“ (LVV III 372; dar žr. L. Nevskaja, Nazvanija balot, 161), liet. *plūkti* (*pluņķa*, *plūko*) „aptekti vandeniu, prakaitu ar kuo kitu; tekėti, sroventi“ (DLKŽ).

Rāžē up. Plng., *Rāžuolē* up. Lk. Gal būt, sietina su *ražā*, lat. *ruōza* „nedidelis upelis tarp laukų; nedidelė pieva tarp laukų; skardis; įdubimas; kalnų virtinė miške; pakilumų virtinė baloje ir kt.“ (LVV III 585; L. Nevskaja, Slovarj, 358), plg. liet. *ražytis* „raivyti, tampyti“ (LKŽK), *ražūs* „kuris nuolat ražosi“ (ten pat). Liet. *ražytis* ir kt. toliau siejami su liet. *rėžtis* „įtempti jėgas“, lot. *regere* „kreipti, tiesti“, sen. ind. *ṛñjāti* „ražytis, išsitiesti“ ir t. t. (plačiau žr. E. Fraenkel, LEW II 726; J. Pokorny, IEW 854–857).

Rovējā up. Ppl. Sietina su lat. *rāva* „potvynio sąnašos pievoje“, *rāva* „gili vieta jūroje; krioklys, sraunuma“ (LVV III 499), liet. *rova* „potvynio sąnašos; tokia molinga žemė“ (LKŽK).

Ruōtis up. Žml. Iš lat. *ruotēt* „suktis, verstis“ (J. Šliavas, Nebaigti ieškojimai, 28).

Ruvesys up. Tj. Ten pat pieva *Ruvesys*. Kilmė neaiški. Vis dėlto, atrodo, yra pamato siėti su lat. *ruvētiēs* „nurimti, nutilti, nuščiūti“ (LVV III 565).

Sārkainis up. Kv. Gal būt, sietina su lat. *saŕkans* „raudonas“ (LVV III 721), liet. *sārkanas* „ryškus; įraudęs, raudonas“ (LKŽK). Plg. lat. *Sarkanā upe*, *Sarkane* up., *Sarkan-vals* up. (J. Endzelin, LG 126).

Stridinīs (ar *Strydinīs*, plg. *Strydenē* pv. ten pat) up. RdN. Plg. liet. *Stridinīs* l. Kri., *Strydinē* (ar *Stridinē*?) pv. Jnš. Gal būt, sietina su lat. *stridiņš*, *stride*, *strīds*, *strīds* „aptvaras, tvora“ (LVV III 1091).

Strigúotinė up. Vrn. Plg. liet. *Strygà* kln. Mlt., *Strýgalēs* mš. Žd., *Strigēlis* dr. Kvr. Gal būt, sietina, ypač upės vardas *Strigúotinė*, su lat. *strieguonis*, *strieguons* „pelkėta, klampī vieta; išmatų, pamazgų duobė“ (LVV III 1092). Bet plg. liet. *strigúoti* „smulkiai lyti“, *at-strigúoti* „atšokuoti, atbėgti“ (LKŽK). Dėl šių žodžių plačiau žr. E. Fraenkel, LEW II 922–923.

Tamšā up. Tl. Oficiali lytis gali būti vėlesnė, antrinė, gal, tam tikra prasme, net kontaminacinė. Taria *Tomša* ir *Tūmša*, plg. *Tūmša* pv. Lk. Matyt, sietina su lat. *tūmšs* „tamsus“ (LVV IV 263). Tad *Tamšā* gali būti lat. *tūmšs* ir liet. *tamsūs* mišimo rezultatas.

Túolas ež. Ign. Gal būt, sietina su lat. *tùols* „beragis, baužas“ (LVV IV 285).

Ūzinas ež. Šmn. Dėl priebalsio *z* greičiausiai baltų (sėlių) dialektizmas – toliau žr. *Jūžintas* ež. Ant.

Vāsaknas ež. Ant. Gal būt, čia minėtinas ir *Vasakū ēžeras* Igl. Kaip rodo kaimo vardas *Pa-vasakē*, ežero vardas anksčiau galėjo būti ir nekilmininkinis – **Vasakai* ar pan. Ar čia tikėtų minėti ir *Vasynā* up. Ds., neaišku, nes šis vardas gali būti tarmybė iš **Uosynā* (plg. *Ūosis* ež. Kpč.). K. Būga šaknį *vas-* siejo su lat. *vasa* arba *ie-vasa* „Feuchtigkeit des Bodens“ (K. Būga, I 509–510). Plg. dar lat. *vass* „серовлинистый“ (LVV IV 486). Toliau siejama su liet. *at-vašā* „atžala, atauga“, *vešėti* „tarpiai augti, tarpti, klestėti“, ahd. *waso* „drėgnas gruntas (feuchter Erdgrund)“, *wasal* „vanduo, upė“, sen. angl. *wós* „drėgnuma, sultys“ ir t. t. (E. Fraenkel, LEW I 23).

Vazajā up. Km., *Vāzajis*, *Vazajys*, *Vazājus* ež. Jž. (ir *Vazajēlis* ež. Jž.). Dėl priebalsio *z*, atitinkančio liet. *ž*, gali būti laikomi baltų dialektizmais (sėliškais vietovardžiais) ir siejami su *Važ-upys* up. Srv., *Vāžis* lg. Igl.

Vāzm-upis up. Vks. Plg. liet. *Vazminė* plk. Yl. Gal būt, sietina su lat. *vazma* „tinginys, valkata“, *vazmuôt* „plepėti?“ (LVV IV 488), liet. (iš latvių) *vazmā* „valkata“ (E. Fraenkel LEW II 2009).

Vegerė up. Pp. Plg. liet. *Vegėriai* mstl. Siejama su lat. *vedzere* „siauras, į mišką įsiterpęs upokšnis“ (LVV IV 521; K. Būga, II 328). Vedama iš ide. **uegʷ* -*erā*: ide. **uegʷ* - „drėgnas, šlapinti“, plg. trak. **Vege*ra (žr. I. Duridanov, TBSpr. 31).

Viekščia up. Msn. Ten pat pieva, raistas *Viekščia*. Plg. lat. *Viēksta-mežs* k., *Vieksta* up., *Viekstini* k. (LVK). Matyt, sietina su lat. *viēksta* „vandens sūkurys, verpetas, neužšalanti vieta; gili vieta upėje“ (LVV IV 654).

Viekšnia up. Jz. (ir *Viekšnėlė* up. Jz.), *Viekšn-upis* up. Lk., *Viēkšn-upis*, *Viekšn-upys*, *Viēšn-upis* up. Zp. Plg. liet. *Viekšna* pv. Tv., *Viekšnāliai* mš. Varn., *Viekšniai* mstl. Gal būt, sietina su lat. *vēksnis* „miškas, krūmai“ (L. Nevskaja, Nazvanija balot, II lentelė). Plg. dar lat. *viēksis* „gili vieta upėje“ (LVV IV 654). Dar žr. *Viekščia* up. Msn.

Vigaillis up. Sb., *Výgala* up. Tt. (plg. pr. *Wigal* – G. Gerullis, AO 200), *Výglinė* up. Klt. Plg. liet. *Vigaus pieva* Pmp., *Vygėnė* ar *Vigėnė* pv. Dbk., *Výgietis* ar *Vigietis* b., kln. Imb., lat. *Viga* pv., *Vīgs* pv., *Vigas* pv. Šaknies *vīg-*, *ryg-* kilmė kelia abejonių. Gal būt, sietina su lat. *viga* „žemuma tarp kopų (kuri gali būti pelkėta), žolėta žemuma; tvėnkinio žolė“, kurio senesnė reikšmė galėjusi būti „ilinkis, linkis“, iš kur lyb. *viga* „pelkė, šlapia žemuma“, plg. norv. *vik* „lenkimas“, angl. *veikja* „lenkti“ (plačiau žr. LVV IV 582).

Vinkurė up. End. Plg. liet. *Vinka* ar Graž., *Vinkėrė* b. Krtv. Pagal K. Būgą, iš šaknies *vink-*, kurios reikšmė buvusi „lenkti, linkti“, plg. lat. (kurš.) *vinkal'āt* „vengti darbo“ (K. Būga, III 276).

Virgė up. Pkr., *Virg-upis*, *Virg-upys* up. Gdž. Plg. liet. (?) vv. *Virga* (žr. K. Būga, III 231), lat. *Virdzes* k., *Virdzīte* up., *Virgulica* up. Matyt, sietina su lat. *virga* „pelkėta pieva“ (jeigu, žinoma, šis žodis iš tiesų yra apeliatyvas – žr. LVV IV 604), *virgi* „vėjo sukeltos mažos bangelės ant vandens (ten pat, 605). Plg. dar lat. *verdze* „didelė krūva; daug, daugybė“ (ten pat, 604), liet. *virgėti* „mirgėti, judėti“, *virginti* „virpinti“ (LKŽK).

Zaduojis, *Zaduojas* ež. Ds. Dėl priebalsio z vietoje lietuvių kalbai būdingesnio ž laikomas sėlišku vietovardžiu – plg. *Žadālis* up. Šil.

Zálvas ež. Dgč., *Zálvė* up. Antz., *Zálvė* ež. Antz., *Zalvēlis* ež. Dgč., *Zalvys* ež. Antz. Plg. lat. *Zalva* up., *Zalvīte* up., *Zalve* b. (LVK). Dėl priebalsio z visi laikomi sėliškais hidronimais – plg. *Žalvē* up. Užv.

Zārasas ež. Zr. (ir *Zarasāitis* ež. Zr.). Pagal K. Būgą, tai sėliškas hidronimas, sutrumpėjęs iš **Ežerasas* > **Azarasas* (kitur tarmėse **Ezarasas*, **Ezerasas*) > *Zārasas* (K. Būga, II 19–21; J. Otrębski, Lit. Zārasas, 327 tt.).

Zirnajys, *Zirnejas* ež. Antz. Dėl priebalsio z žodžio pradžioje laikomas sėlišku vietovardžiu. Plg. lat. *Zirnājs* pv. (LVK). Toliau sietina su *Žirnjā* up. Pbs.

Suprantama, čia suminėti ne visi lietuvių hidronimai, kurie aukščiau aptartuoju aspektu siejasi su latvių kalba bei jos vardynu. Tokių hidronimų, gal būt, atsirastų ir kiek daugiau. Tačiau bendrą jų skaičių vargu ar bebus galima itin padidinti.

Kaip ir reikėtų laukti, dauguma kalbamųjų lietuvių hidronimų yra šiaurinėje Lietuvos dalyje. Kiek gausiau jų esama Žemaičiuose ir Lietuvos šiaurės rytuose, nors didesnės jų koncentracijos, berods, negalėtume konstatuoti niekur. Bet pats

faktas, kad dauguma šių hidronimų yra Lietuvos šiaurinėje dalyje, leidžia manyti, jog reikala turime su latvių kalbos būdingesnių ypatybių (visų pirma, leksinių) arealo tęsiniu į pietus nuo šių dienų Latvijos TSR. Galimas daiktas, kad daugelis šių hidronimų yra išnykusių baltų dialektų — kuršių, žiemgalių, sėlių — palikimas. Tai, atrodo, labiausiai tinka didžiumai žemaičių hidronimų. Sakysim, Žemaičių upių bei ežerų vardai *Alangà Trg.*, *Alaukstis Tl.*, *Blāķē Varn.*, *Blīdakē Krt.*, *Burkālē Lkv.*, *Cedvē Yl.*, *Damašā Rsn.*, *Dūkšmē Varn.*, *Gātē Lk.*, *Gāt-upis Nm.*, *Grýva Krš.*, *Kaltis Yl.*, *Kerbēsas Vks.*, *Kēvē Vg.*, *Kniāvas*, *Kniāvasis Plng.*, *Krýn-upis Užv.*, *Kulkā Pln.*, *Kuōpis Tl.*, *Liuvýnas Žgč.*, *Lōnas Sd.*, *Lūkainis Tv.*, *Lūkstas Krš.*, *Varn.*, *Miklinýs Pp.*, *Pluņķē Rt.*, *Rāķē Plng.*, *Sárkainis Kv.*, *Tamšā Tl.* ir kt. gali būti laikomi kuršizmais.

Žiemgalių substrato palikimu, gal būt, galima laikyti hidronimus *Bēdrē Stč.*, *Čeriaūkštē Slč.*, *Drukč; Slč.*, *Dūblis Žml.*, *Gruōtē Lnk.*, *Krūoja Pkr.*, *Kūrā Grz.*, *Ruōtis Žml.*, *Vegērē Pp.*

Su buvusią sėlių teritoriją labiau sietusi vandenų vardai *Aknystā Lel.*, *Aūslas Dgč.*, *Čēdasas PnmR.*, *Čerč-iupýs Km.*, *Čiāunas Ds.*, *Jž.*, *Čičirýs Imb.*, *Driņgis Lkm.*, *Duōr-upis Pn.*, *Duōrpis Pn.*, *Gariavā Pn.*, *Glaužinýs Ktk.*, *Guopýs Nj.*, *Izitas Dgč.*, *Jāžintas Ant.*, *Jž.*, *Lēšk-upýs Km.*, *Lēvuō Ps.*, *Maguilis Ktk.*, *Mařč-ežeris Antz.*, *Rovējā Ppl.*, *Tuolas Ign.*, *Ūzinas Šmn.*, *Vāsaknas Ant.*, *Vazajā Km.*, *Vāzajis Jž.*, *Zaduojýs ež. Ds.*, *Zālvās ež. Dgč.*, *Zālvē up. Antz.*, *Zirnajýs ež. Antz.*

Tam tikra dalis nagrinėjamųjų hidronimų dėl geografijos ar dėl kurių kitų ypatybių, matyt, yra tiesiog latvizmai (pvz., *Ciūgriovis Sk.*, *Cūķų Gravis RdN.*, *Kalimbētiškis RdN.*, *Stridinis RdN.*, *Vāzm-upis Vks.* ir pan.).

Bet reikia pabrėžti, jog daugelis su latvių kalba labiau susijusių lietuvių hidronimų gali būti substratiniais ir nelaikomi. Tai, be kita ko, rodo ir hidronimai, esantys Pietų Lietuvoje ar kitose Lietuvos vietose, kurios negali būti tiesiogiai susijusios su šiaurinių baltų genčių (kuršių, žiemgalių, sėlių) buvusiomis žemėmis.

Matyt, ši dalis aptariamųjų lietuvių hidronimų yra tiesiog baltiški, bet vien lietuvių kalbos duomenimis remiantis juos analizuoti sunkiau todėl, kad lietuvių kalboje išnyko atitinkami apeliatyvai arba jų reikšmės gerokai pakito. Tokią prielaidą paremia gana iškalingi faktai. Buvusiuose Rytprūsčiuose, Įsruties apylinkėse, teka upė *Pisa*. Šis upėvardis turi atitikmenų prūsų vardyne — *Pissa* ež., *Pissē* ež. (G. Gėrullis, AO 123–124). Tačiau šio toli nuo Latvijos esančio hidronimo kilmę galima paaiškinti, remiantis, svarbiausia, latvių kalba — plg. lat. *pisa* „klampė, liūnas (kur auga tik maži berželiai ir eglaitės); neįžengiama giria“ (LVV III 233–234). Tokio siejimo patikimumą rodo gr. πῖττα „drėgna, šlapia vieta, pievos“ (žr. G. Gėrullis, ten pat; LVV, ten pat; K. Būga, I 510). Pastaruoju metu konstatuotos neabejotinos paralelės su trakų-dakų kalbomis: trak. *pisa* „pelkėta šlapia pieva“ (I. Duridanov, TBSpr. 55, 89).

Tokių pavyzdžių esama ir daugiau. Pietų Lietuvos (Daugų apyl.) ežero vardo *Māinia* kilmė negali būti patenkinamai išaiškinta nei lietuvių, nei prūsų kalbos dirvoje. Tik latvių kalbos fiziografinis terminas *maīna* „pelkė“ (LVV II 550) bemaž viską pasako. Plg. dar air. *mōin* „pelkė, liūnas, durpynas“, lot. *māno* „tekėti, bėgti“ (J. Pokorný, IEW 699–700; H. Krahe, AF 93).

Šie ir panašūs atvejai — tai ne vien lietuvių-latvių vardyno paralelės. Tai izoglosos, jungiančios visą baltų vardyną.

Literatūros sutrumpinimai

- E. Blese, Liēpaja un Saldus — E. Blese, Dažas domas par Liepājas un Saldus vārdu, „Filologu biedrības raksti“, XIII, Rīga, 1933, 108–113.
- BNF — Beiträge zur Namenforschung, Heidelberg, 1949 tt.
- K. Būga — K. Būga, Rinkiniai raštai, I, Vilnius, 1958; II, Vilnius, 1959; III, Vilnius, 1961.
- V. Dambe, Gidronimy s formantom -v- — В. Ф. Дамбе, Гидронимы Латвийской ССР с формантом -v-, — Питання гідроніміки, Київ, 1971, 137–141.
- DLKŽ — Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Vilnius, 1972.
- I. Duridanov, TBSpr. — I. Duridanov, Thrakisch-dakische Studien. Erster Teil. Die thrakisch und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen, Sofia, 1969.
- R. Eckert, BS — E. Eckert, Baltische Studien, Berlin, 1971.
- J. Endzelin, LG — J. Endzelin, Die lettländischen Gewässernamen, ZSF XI 112–150.
- J. Endzelinas, DI — J. Endzelins, Darbu izlase, I, Rīgā, 1971, II, Rīgā, 1974.
- J. Endzelinas, LV — J. Endzelins, Latvijas PSR vietvārdi, I daļa, 1. sējums, Rīgā, 1956; I daļa, 2. sējums, Rīgā, 1962.
- E. Fraenkel, LEW — E. Fraenkel, Litauisches etymologisches Wörterbuch, I, II, Heidelberg, 1962.
- G. Gerulis, AO — G. Gerullis, Die altpreußischen Ortsnamen, Berlin und Leipzig, 1922.
- H. Górnowicz, Suffix -it- — H. Górnowicz, Das altpreußische Suffix -it- und das polnische Suffix -ic- in Ortsnamen des preußischen Pomesaniens, „Zeitschrift Für Slavistik“, B. XIX, 1974, H. 2., 234–240.
- HD — A. Vanagas, Lietuvos TSR hidronimų daryba, Vilnius, 1970.
- E. Kotonova, BH — E. М. Котонова, Некоторые балтийские гидронимы бассейна Западной Двины на территории Белоруссии, „Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas vēstis“, 1973, Nr. 4, 81–87.
- H. Krahe, AF — K. Krahe, Unsere ältesten Flussnamen, Wiesbaden, 1964.
- L. Kurkina, NB — Л. В. Куркина, Названия болот в славянских языках, „Этимология“, 1967, Москва, 1968, 129–144.
- B. Laumane, ZN — B. Laumane, Zivju nosaukumi latviešu valodā, Rīgā, 1973.
- LKŽ — Lietuvių kalbos žodynas, I Vilnius, 1968; II, Vilnius, 1969; III, Vilnius, 1956 tt.
- LVK — Latvijos TSR vietovardžių kartoteka, esanti Latvijos TSR Mokslų akademijos Latvių kalbos ir literatūros institute.
- LVV — K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelins, I–IV, Rīgā, 1923–1932.
- L. Nevskaja, Nazvanija bolot — Л. Г. Невская, Балтийские названия болот в сопоставлении со славянскими (семасиологические наблюдения), — Балто-славянские исследования, Москва, 1974, 155–182.
- L. Nevskaja, Slovarj — Л. Г. Невская, Словарь балтийских географических апеллятивов, — Балто-славянский сборник, Москва, 1972, 315–376.
- I. Olsson, GT — I. Olsson, Götlandska terrängord, Uppsala, 1959, 87–89.
- J. Otrębski, Les mots slave-baltes — J. Otrębski, Les mots d'origine commune dans les langues slaves et baltiques, „Lingua Posnaniensis“, I, Poznań, 1949, 121–151.
- J. Otrębski, Lit. Zārasas — J. Otrębski, Lit. Zārasas, pl. Zarasai, BNF, 1966, H. 3, 327–330.
- J. Pokorny, IEV — J. Pokorny, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, Bern, 1949 tt.
- M. Rudzīte, Somugriskie hidronīmi — M. Rudzīte, Somugriskie hidronīmi Latvijas PSR teritorijā, — Latviešu leksikas attīstība, Rīgā, 1968, 175–197.

- A. Sabaliauskas, Naminių gyvulių pavadinimai — A. Sabaliauskas, Baltų kalbų naminių gyvulių pavadinimai, — Baltų ir slavų kalbų ryšiai („Lietuvių kalbotyros klausimai“, X), Vilnius, 1968, 101–190.
- B. Savukynas, LKK — B. Savukynas, Ežerų vardai, „Lietuvių kalbotyros klausimai“, III, 289–299; IV, 219–226; V, 191–198; VIII („Lietuvių kalbos leksikos raida“), 183–194.
- W. Schmid, Zur primären -u- Ableitung — W. P. Schmid, Zur primären -u- Ableitung in einigen baltischen Gewässernamen, — Donum Balticum, Stockholm, 1970, 469–479.
- SG — Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, I–XIV, Warszawa, 1880–1895.
- P. Skardžius, Vandenvardžiai su -nt-. — P. Skardžius, Lietuvių vandenvardžiai su -nt-. Jų daryba, kilmė, reikšmė., „Lituanistikos darbai. Lituanistikos institutas“, III, 1973, 9–72.
- J. Sprogis, GŽ — И. Я. Спрогис, Географический словарь древней жомойтской земли XVI столетия, Вильна, 1888.
- J. Šliavas, Nebaigti ieškojimai — J. Šliavas, Nebaigti ieškojimai, „Kraštotyra“, Vilnius, 1969, 23–34.
- V. Toporov, TBP — В. Н. Топоров, К фракийско-балтийским языковым параллелям, — Балканское языкознание, М., 1973, 30–63.
- V. Toporov, O. Trubačiov — В. Н. Топоров, О. Н. Трубачев, Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья, Москва, 1962.
- O. Trubačiov, DUUV — О. Н. Трубачев, Названия рек Правобережной Украины. Москва, 1968.
- V. Urbutis, „Etimologija“ — V. Urbutis: rec. „Этимология“ 1968, „Baltistica“, VIII(2), 207–213.
- A. Vanagas, FS — А. П. Ванагас, К вопросу о финно-угорском субстрате в литовской гидрономии, — Питання гідроніміки, Київ, 1971, 146–152.
- A. Vanagas, Sinkopė — A. Vanagas, Sinkopė dvikamieniuose lietuvių upėvardžiuose su antruoju sandu -up-, „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija A“, 2(15), 1963, 261–265.
- M. Vasmer I, II, III, IV — М. Фасмер, Этимологический словарь русского языка, I, Москва, 1964; II, Москва, 1967; III, Москва, 1971; Москва, 1973.
- V. J. Zeps, Convergences — V. J. Zeps, Latvian and Finnic Linguistic Convergences, Hague, 1962.

А. П. ВАНАГАС

ЛИТОВСКО-ЛАТЫШСКИЕ ГИДРОНИМИЧЕСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ И ИХ АРЕАЛ

Резюме

Литовскую и латышскую гидронимию объединяют многочисленные соответствия. Среди них выделяются такие, которые территориально принадлежат к разным (литовскому или латышскому) языковым ареалам, а этимологически являются продолжением в южном направлении таких языковых (в основном лексических) явлений, которые более характерны только для латышского языка. Это, в первую очередь, литовские гидронимы, образованные от таких аппеллативов, которые в настоящее время в литовском языке неизвестны, но употребляются в латышском. Во-вторых, это названия рек и озер Литвы, этимология которых наиболее четко раскрывается на почве латышского языка. Всего таких и подобных топонимов в статье анализируется около 120.

Большая часть таких литовских гидронимов расположены в северной части Литвы. Это, главным образом, субстратные водные названия — реликты исчезнувших балтийских племен — куршов (*Alangà, Alaukstis, Blākė, Bldakė, Burkālė, Cedvė, Damašà, Dākšmė, Gātė, Gātupis, Gryva, Kaltis, Kerbėsas* и др.), жемгалов (*Bėdrė, Čeriaūkštė, Dūblis, Gruotė, Ruoktis* и др.), селов (*Čėdasas, Čiáunas, Driņgis, Duđrupis, Lėvuo, Rovėjā, Tiuolas* и др.).

Наряду с этими, возможно, субстратными гидронимами, встречаются и названия другого рода, в том числе водные названия, указывающие на более древние лексические связи литовского и латышского языков.